

Újraiparosítás és területi átalakulás: A koncentrált fejlesztéspolitika és korlátai

Lux Gábor, PhD

MTA, 2014. november 20.

Az MTA RKK 30. évfordulójára

Készült a Bolyai János
Kutatási Ösztöndíj támogatásával

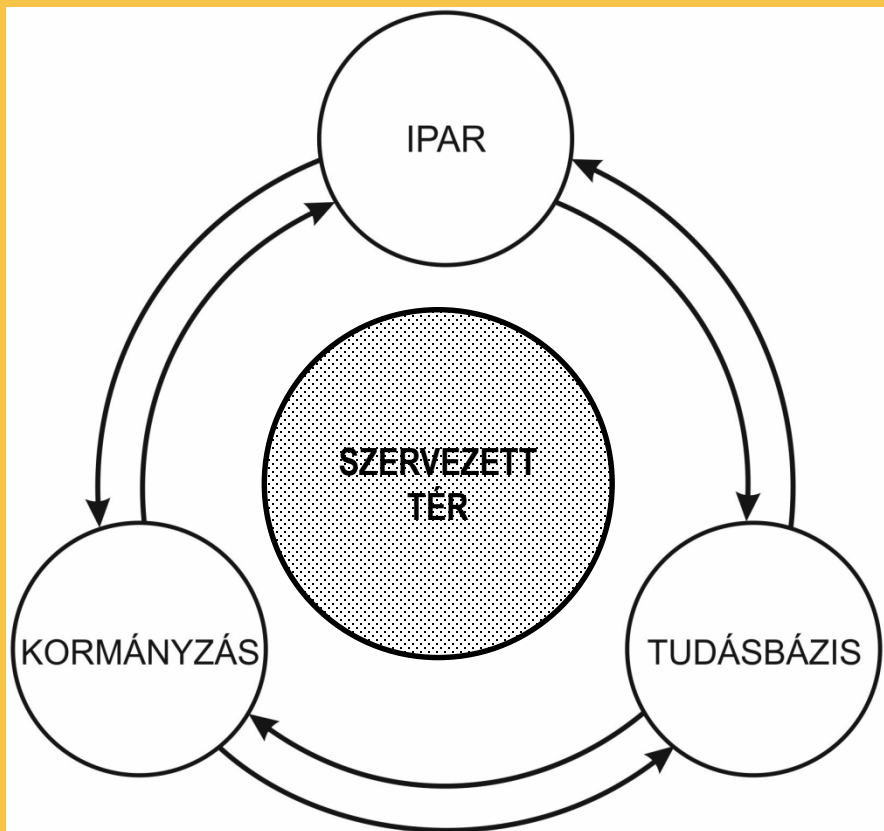
OTKA #104985 Új térformáló erők és fejlődési
pályák Kelet-Európában a 21. század elején

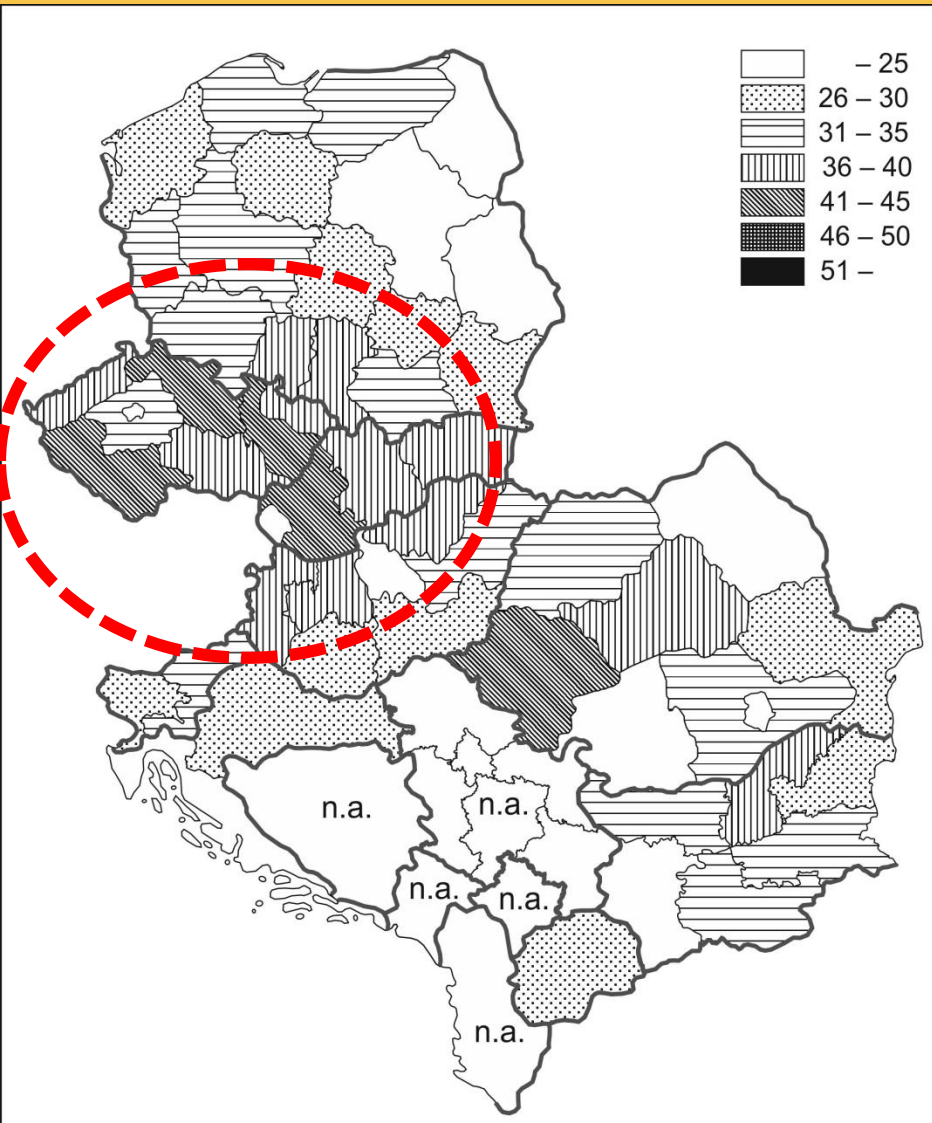
- **Magyar Tudomány Ünnepe 2008:** Pécsi Akadémiai Bizottság konferencia
- **Nyugat-Balkán kutatás 2010:** OECD LEED közreműködéssel, NFGM támogatásával
- **OTKA #81789:** Az agglomerációk intézményesítésének sajátos kérdései a közigazgatási struktúrán innen és túl
- **TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0010:** A Győri Járműipari Körzet, mint a térségi fejlesztés új iránya és eszköze (**Széchenyi István Egyetemmel**)
- **ESPON ET 2050:** Territorial Scenarios and Visions for Europe
- **OTKA #104985:** Új térformáló erők és fejlődési pályák Kelet-Európában a 21. század elején

- Globális területi differenciálódás:
 - megnyíló határok, gazdasági integráció, a tér emelkedő „átjárhatósága”
 - a külföldi működő tőke (KMT) térformáló szerepe
- A globális munkaerő-kínálat megduplázódása: 1990 óta 1,5 → 2,9 Mrd fő
- Erős bérverseny a perifériák (elsősorban Távol-Kelet) felől, főként a tömegtermelésben
 - transznacionális nagyvállalatok
 - nemzeti bajnokok
- ↔ Az eltűnő közép problémája a fejlett gazdaságokban
 - Koncentrációs folyamatok („Régiók Európája” → „MEGÁ-k”)
 - A hagyományos iparágak válsága az 1970-1980-as évektől
 - Az ipari rutintevékenységek fokozatos kiszervezése
 - ➔ Alkalmazkodási kényszer, defenzív versenysztratégiák
 - ➔ Feljebb lépési törekvések a globális értékláncokon belül
 - ➔ Fejlődési utak a világvárosi központokon kívüli tér és a KKV-k számára

- **Eltérő megjelenési formák, eszközök...**
 - regionális klaszterek és iparági körzetek
 - új versenyképességi pólusok
 - regionális innovációs rendszerek és tanuló régiók
 - stb.
- **...összefüggő szemlélet**
 - lokalizált erőforrás-koncentráció, agglomerációs előnyök kihasználása a kevésbé sűrű térben
 - (g)lokalizáció, nehezen másolható helyspecifikus versenyelőnyök kihasználása
 - a termelés erősebb helyi beágyazottsága
 - KKV-k, KKV-hálózatok számára is követhető modellek
 - a versenyképesség és a társadalmi kohézió szempontjainak összekapcsolása
 - **a versenyképesség magas útja**
 - **uralkodó fejlesztéspolitikai paradigma**, kisebb kérdőjelekkel
 - ➔ „újrapalackozott bor”? (Bennett Harrison, 1992), „retro” (Faragó 2006)
 - ➔ átültethetők-e az idealizált sikerreceptek?

- Központi idea: **szervezett tér**
 - klaszter? iparági körzet? tudáshálózat? RIS?
- Útfüggőség: a múltbeli minták befolyása (pozitív / negatív)
- Koevolúció: angyali vagy ördögi kör alakul ki?
- Csak a kiegyensúlyozott rendszer működik valóban hatékonyan
- Az iparpolitika beavatkozása bármelyik szférán keresztül megtörténhet
- A térségi intézmények rövidtávon exogén (kívülről adott), hosszú távon endogén (alakítható) adottságok
- Fokozatos, stabil építkezés szerepe

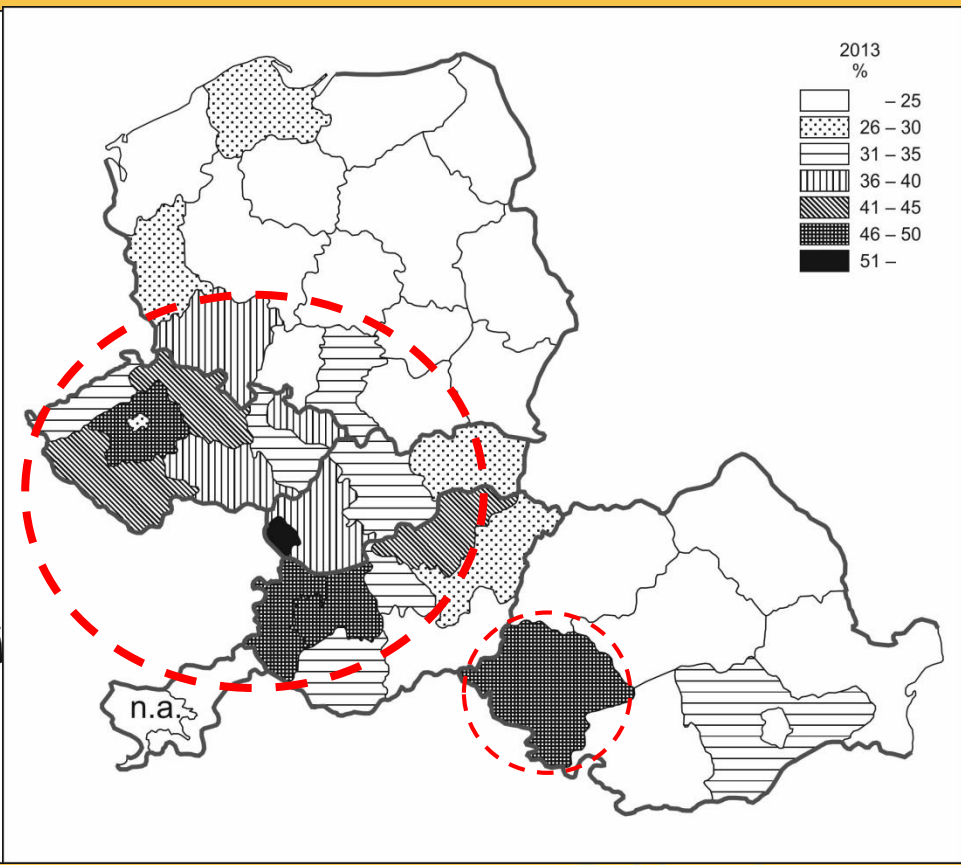
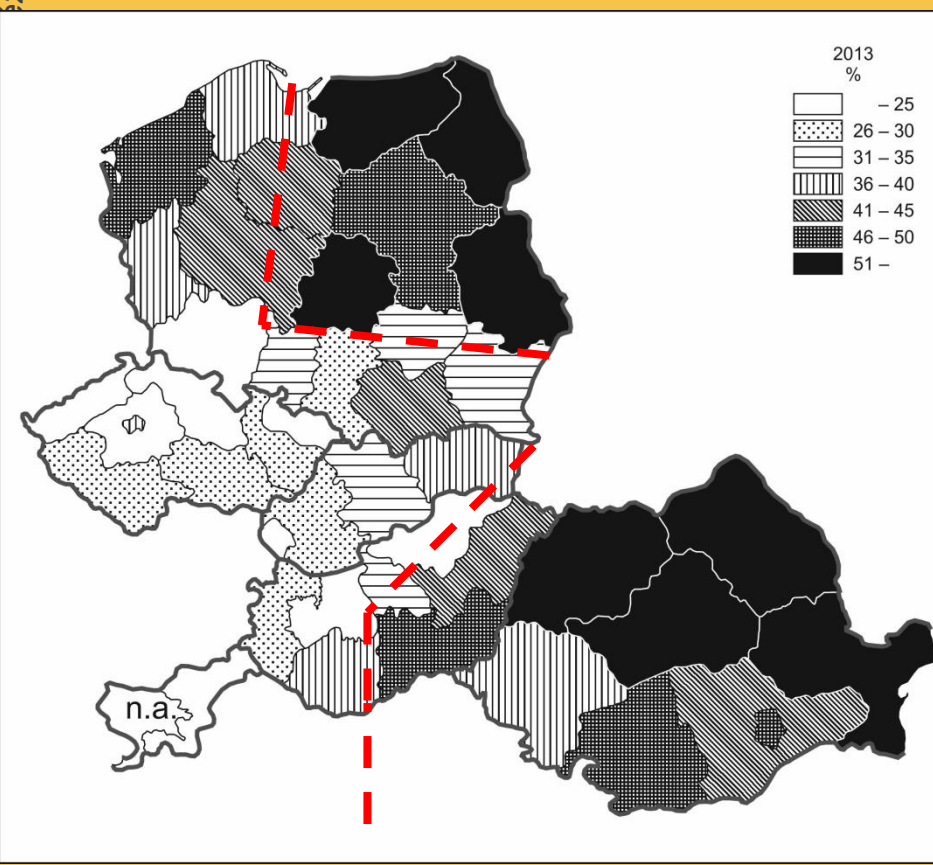

- Visegrádi országok: a fővárosokon kívül meghatározó az ipar területi versenyképességben betöltött szerepe
- Délkelet-Európa: lassabb szerkezetváltás, lassabb tőkebeáramlás, hagyományos iparágak szerepe
- **Az ipari tradíciók szerepe jelentős,**
- **a KMT a legerősebb differenciáló erő**
 - ➔ Szektorális és területi dualitás
 - ➔ „Függő piacgazdasági modell”

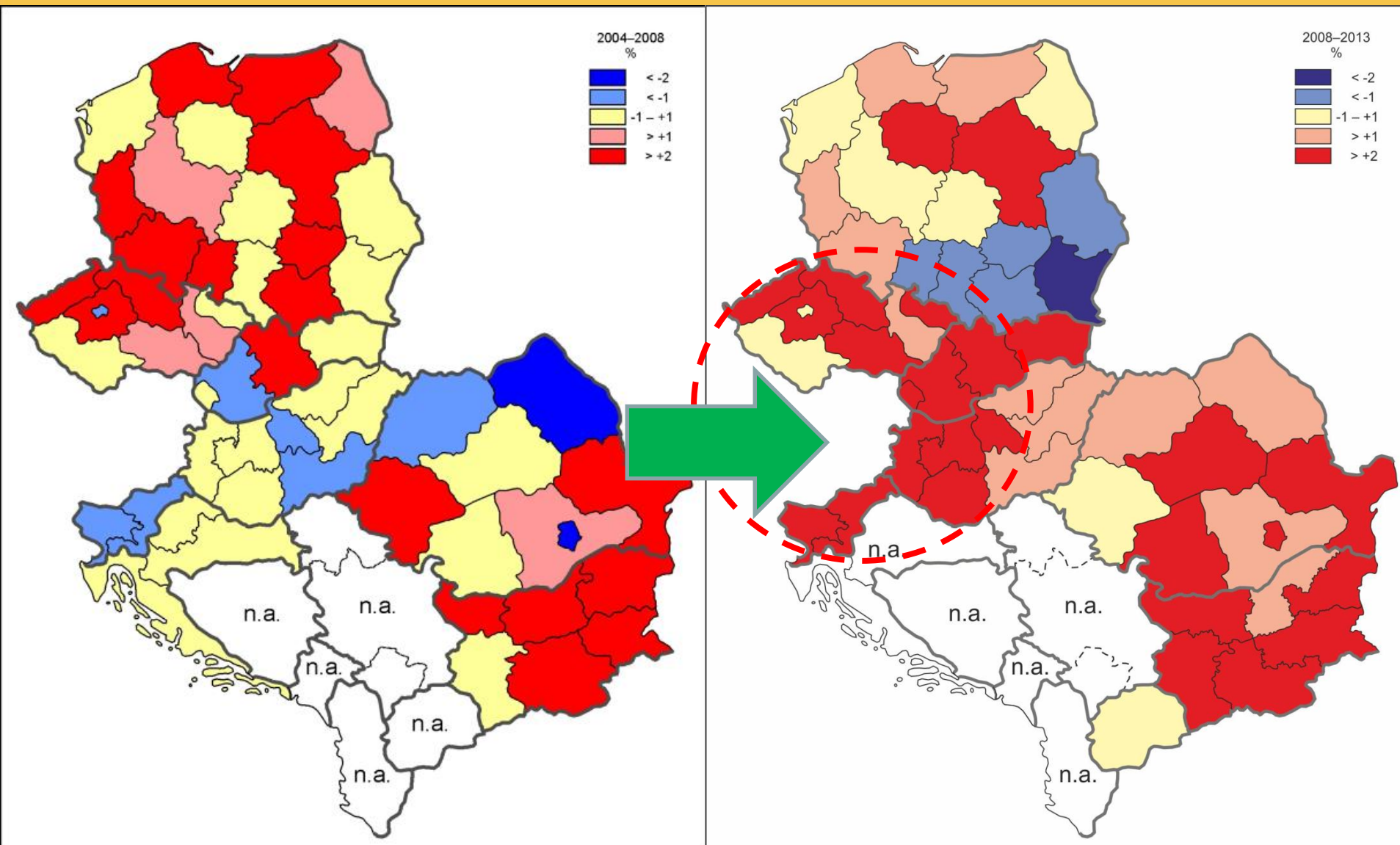
A periféria és a magterület iparágai

**Könnyű- és élelmiszeripar
(2013)**

**Gép- és elektronikai ipar
(2013)**

Újraiparosodás az EU-csatlakozás és a gazdasági válság időszakában

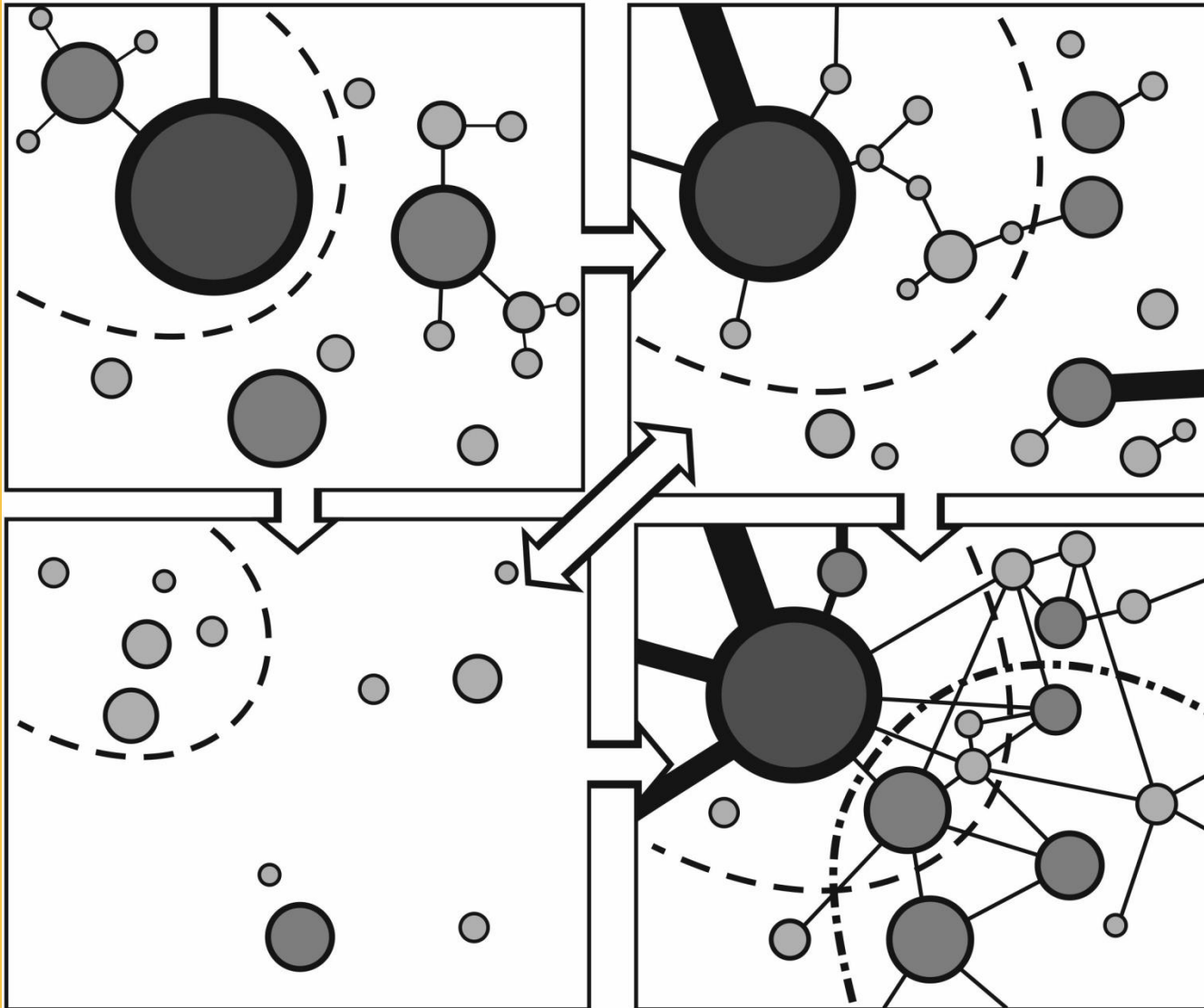

- A közepes jövedelmű fejlődés csapdája (middle income trap):
 - alacsony tőkeakkumuláció (pénz/társadalmi)
 - visszaforgatott vagy repatriált profit?
 - a magasabb jövedelmű régiók/országok felé irányuló migráció
 - fennmaradó dualitás
 - **eltűnik-e ez a közép?**
- Elhanyagolt kérdés: hazai tőke, középvállalati szektor („Mittelstand”)
- A pozitív és negatív kimenetek egyenlőtlen és fenntarthatatlan megoszlása
- A periféria fenyegetése: a „nem teremtő” pusztulás, „homogén periféria”

Az újrspecializáció felé: a koncentrált fejlesztés jelentősége

Az államszocializmus tere

A multik uralta köztes tér

A dezindusztrializálódott periféria

Az újraintegrált tér

Fennálló dilemmák és néhány gondolat a megoldásról

- Újraiparosítás vs. ipari feljebb lépés?
 - a „magas út vonzereje” vs. területi szétszakadás
 - az „alacsony út” csapdája vs. a szociális integráció igénye
 - Alkalmas-e az intézményrendszer a fejlesztő tervezés befogadására? Informális megoldások (fejlesztési koalíciók) vagy formális együttműködés (kamarák)?
 - Helyettesíthetők-e a hiányzó kritikus tömegek?
 - Mérsékelhető-e a külső tőkefüggőség mértéke? És a KMT-alapú fejlődés területi egyenlőtlenségei?
-
- ➔ A tökéletes fejlesztéspolitikai receptek nem követhetők („nem is léteznek”)
 - ➔ Nem a konkrét forma, hanem a szemlélet számít
 - ➔ Oda kell figyelni a pozitív útfüggő tényezőkre és a helyi erőforrásokra (társadalmi tőke, tudásbázis, intézmények)
 - ➔ Az út maga a cél

Köszönöm a figyelmet!

